

Gospodarka w konstytucjach

Andora

Artykuł 19

Pracownicy i pracodawcy mają prawo bronić swoich interesów gospodarczych i społecznych. Ustawa określa warunki korzystania z tego prawa zapewniając świadczenie niezbędnych usług społeczeństwu.

Artykuł 28

Uznaje się wolność działalności gospodarczej prowadzonej w ramach gospodarki rynkowej i w zgodzie z ustawami.

Artykuł 32

Państwo może ingerować w organizowanie systemu ekonomicznego, handlowego, pracowniczego i finansowego w celu sprzyjania zrównoważonemu rozwojowi społeczeństwa w ramach gospodarki rynkowej oraz powszechnemu dobrobytowi.

Belgia

Artykuł 23

Każdy ma prawo do życia odpowiadającego wymogom godności ludzkiej. W tym celu ustawa, dekret lub akty organów regionalnych, o których mowa w art. 134, gwarantują, przy uwzględnieniu odpowiadających im obowiązków, prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne oraz określają warunki ich wykonywania.

Brazylia

Artykuł 170

Ład gospodarczy, oparty na uznaniu wartości pracy ludzkiej i na wolnej inicjatywie, ma na celu zapewnienie wszystkim godnej egzystencji, zgodnej z wymaganiami sprawiedliwości społecznej, przy poszanowaniu następujących zasad:

I - suwerenności narodowej;

II - własności prywatnej;

III - społecznej funkcji własności;

IV - wolnej konkurencji;

V - obrony konsumenta;

VI - ochrony środowiska, w tym także poprzez zróżnicowane traktowanie w zależności od wpływu na środowisko towarów i usług oraz procesów wytwarzania towarów i świadczenia usług;

VII - zmniejszania nierówności regionalnych i społecznych;

VIII - dążenia do pełnego zatrudnienia;

IX - uprzywilejowanego traktowania małych przedsiębiorstw, posiadających siedzibę i administrację w kraju, utworzonych na podstawie ustaw brazylijskich.

§ Wszystkim zapewnia się wolność wykonywania wszelkiej działalności gospodarczej bez zezwolenia organów publicznych, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w ustawie.

Bułgaria

Artykuł 19 (1) Gospodarka Republiki Bułgarii opiera się na wolności gospodarowania.

(2) Państwo stwarza i zapewnia wszystkim obywatelom i osobom prawnym równe prawne warunki dla prowadzenia działalności gospodarczej, zapobiegając nadużywaniu pozycji monopolisty, nieuczciwej konkurencji oraz chroni prawa konsumenta.

(3) Inwestycje i działalność gospodarcza obywateli bułgarskich, cudzoziemców oraz osób prawnych są chronione prawem.

Chile

[art. 19 konstytucja zapewnia każdemu:] ust. 21. Prawo do prowadzenia wszelkiej działalności gospodarczej, która nie godzi w moralność, porządek publiczny lub bezpieczeństwo narodowe, przy poszanowaniu norm prawnych, które ją regulują.

Chorwacja

Artykuł 49 Wolny rynek i swoboda działalności gospodarczej stanowią fundamenty ustroju gospodarczego Republiki Chorwacji. Państwo zapewnia wszystkim przedsiębiorcom jednakową pozycję prawną na rynku. Zakazane jest nadużywanie statusu monopolisty określonego ustawą. Państwo popiera wzrost gospodarczy i dobrobyt socjalny obywateli oraz troszczy się o rozwój ekonomiczny wszystkich części kraju. Prawa z tytułu wkładów kapitałowych nie mogą być ograniczone ustawą ani innymi aktami prawnymi. Zagranicznemu inwestorowi gwarantuje się swobodny transfer zysku i zainwestowanego kapitału.

Artykuł 50

W interesie Republiki Chorwacji własność można ograniczyć lub jej pozbawić za zwrotem wartości rynkowej. Swoboda działalności gospodarczej oraz prawa majątkowe mogą zostać w drodze ustawy wyjątkowo ograniczone na rzecz ochrony interesów i bezpieczeństwa Republiki Chorwacji, ochrony przyrody i środowiska naturalnego oraz zdrowia publicznego.

Cypr

Art. 25. 1. Każdy ma prawo wykonywania zawodu lub podejmowania zatrudnienia, handlu lub biznesu.

2. Wykonywanie tego prawa może być przedmiotem pewnych formalności, warunków lub ograniczeń, jakie są przewidziane przez ustawę i odnoszą się wyłącznie do kwalifikacji zwykle wymaganych do wykonywania zawodu lub są niezbędne w interesie bezpieczeństwa Republiki, porządku konstytucyjnego, bezpieczeństwa i porządku publicznego, zdrowia i moralności publicznej lub ochrony praw i wolności zagwarantowanych przez Konstytucję innym osobom lub dla interesu publicznego. Jednakże, żadne z powyższych formalności, warunków lub ograniczeń mających na celu interes publiczny, nie mogą być wprowadzone przez prawo, jeśli są sprzeczne z interesami którejs z społeczności.

Czechy

Artykuł 26

(1) Każdy ma prawo do swobodnego wyboru zawodu i przygotowania się do niego, jak również prawo do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej. (2) Ustawa może określić warunki i ograniczenia wykonywania określonych zawodów lub działalności. (3) Każdy ma prawo pozyskiwać pracą środki na swoje życiowe potrzeby. Państwo w odpowiednim zakresie wspomaga materialnie obywateli, którzy bez swojej winy z tego prawa nie mogą skorzystać; zasady określa ustawa. (4) Ustawa może wprowadzić odrębną regulację dla cudzoziemców.

Estonia

§ 29 Obywatele Estonii mają prawo swobodnego wyboru sfery działania, zawodu i miejsca pracy. Ustawa może określać warunki i tryb korzystania z tego prawa. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, to prawo takie przysługuje na równi z obywatelami Estonii także obywatelom państw obcych i

bezpaństwowcom przebywającym w Estonii. Nikogo nie można zmusić wbrew jego woli do pracy lub służby, z wyjątkiem służby wojskowej lub zastępczej, pracy przy ograniczaniu rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych, w wypadku klęski żywiołowej lub katastrofy, a także pracy, którą na podstawie i w trybie ustawy musi wykonywać skazany przez sąd. Państwo organizuje kształcenie zawodowe i pomaga szukającym w znalezieniu pracy. Warunki pracy są pod kontrolą państwa. Przynależność do zrzeszeń i związków pracowników i pracodawców jest dobrowolna. Zrzeszenia i związki pracowników i pracodawców mogą bronić swoich praw i interesów wszelkimi środkami, które nie są zabronione przez prawo. Warunki i tryb korzystania z prawa do strajku określa ustawa. Tryb rozstrzygania sporów zbiorowych określa ustawa.

§ 31 Obywatele Estonii mają prawo do przedsiębiorczości i zrzeszać się w struktury komercyjne. Ustawa może określić warunki i tryb korzystania z tego prawa. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, to prawo takie przysługuje na równi z obywatelami Estonii także obywatelom państw obcych i bezpaństwowcom przebywającym w Estonii.

Finlandia

§ 18 Każdy ma prawo, określone ustawą, do zapewnienia swego utrzymania poprzez wykonywanie pracy, zawodu lub działalności przez siebie wybranej. Władze publiczne dbają o ochronę siły roboczej. Władze publiczne wspierają rozwój zatrudnienia i czynią starania zmierzające do zapewnienia wszystkim prawa do pracy. Prawo do kształcenia stwarzającego szanse zdobycia zatrudnienia określa ustawa. Nikt nie może zostać zwolniony z pracy bez prawnie określonej podstawy.

Grecja

Art. 106 ust. 2. Prywatna inicjatywa ekonomiczna nie może rozwijać się ze szkodą dla wolności i godności ludzkiej lub ze szkodą dla gospodarki narodowej.

Gruzja

Artykuł 30 1. Świadczenie pracy jest dobrowolne i wykonywane bez przymusu.

2. Państwo jest zobowiązane wspierać swobodę przedsiębiorczości i wolną konkurencję. Zabrania się działań monopolistycznych, z wyjątkiem przypadków przewidzianych ustawą. Prawa konsumentów są chronione ustawą.

3. Państwo chroni prawa pracownicze obywateli Gruzji za granicą, na podstawie umów międzynarodowych regulujących stosunki pracy.

4. Ochronę praw pracowniczych, sprawiedliwe wynagrodzenie za pracę, bezpieczeństwo i higienę pracy oraz warunki pracy nieletnich i kobiet określa ustawa organiczna.

Hiszpania

Artykuł 38 Gwarantuje się wolność przedsiębiorstwa w ramach gospodarki rynkowej. Władze publiczne zapewniają i ochraniają jej wykonywanie oraz ochronę produktywności, zgodnie z wymogami całej gospodarki oraz ewentualnego planowania.

Art. 128 ust. 2 Uznaje się inicjatywę publiczną w działalności gospodarczej. W drodze ustawy można zastrzec dla sektora publicznego zasoby lub usługi o charakterze podstawowym, szczególnie w wypadku monopolu, jak również postanawiać o interwencji w działalność przedsiębiorstw, jeśli tego wymaga interes powszechny.

Irlandia

Artykuł 1 Naród irlandzki niniejszym potwierdza swoje niezbywalne, nieodwołalne i suwerenne prawo wyboru własnej formy rządu, decydowania o stosunkach z innymi narodami i o rozwoju swego życia politycznego, gospodarczego i kulturalnego, zgodnie z własnym duchem i tradycją.

Izrael

Artykuł 3 Każdy obywatel Państwa Izrael oraz każda osoba zamieszkała na terytorium Izraela ma prawo wykonywania dowolnego zajęcia, zawodu lub działalności gospodarczej.

Litwa

Artykuł 46 Gospodarka Litwy opiera się na prawie własności prywatnej, swobodzie działalności gospodarczej i inicjatywie jednostki. Państwo popiera społecznie korzystne przedsięwzięcia gospodarcze i inicjatywy. Państwo reguluje działalność gospodarczą, tak by służyła dobru całego narodu. Ustawa zabrania monopolizacji produkcji i rynku oraz chroni swobodę uczciwej konkurencji. Państwo broni interesów konsumentów.

Luksemburg

Art. 11 (6) Wolność handlu i przemysłu, wykonywanie wolnych zawodów i pracy w rolnictwie są gwarantowane, z zastrzeżeniem ograniczeń, które zostaną określone w ustawie.

Maroko

Art. 35 Państwo zapewnia swobodę działalności gospodarczej i realizację zasady wolnej konkurencji. Działa na rzecz zarządzania strategicznego rozwojem, tak by umożliwić umocnienie sprawiedliwości społecznej i zachowanie naturalnych zasobów państwa oraz praw przyszłych pokoleń.

Moldawia

Artykuł 9 Podstawowe zasady dotyczące własności (1) Występuje własność publiczna i prywatna. Własność składa się z dóbr materialnych i intelektualnych. (2) Własność nie może być wykorzystywana ze szkodą dla praw, wolności i godności człowieka. (3) Podstawą gospodarki narodowej jest wolny rynek, swobodna działalność gospodarcza i uczciwa konkurencja.

Polska

Art. 20. Spółeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej.

Portugalia

Artykuł 2 Republika Portugalska jest demokratycznym państwem prawnym, opartym na suwerenności ludu, na demokratycznym pluralizmie wypowiedzi i demokratycznej organizacji politycznej, na poszanowaniu i zagwarantowaniu realizacji podstawowych praw i wolności oraz na podziale i współzależności władz, dążącym do urzeczywistnienia demokracji gospodarczej, społecznej i kulturalnej oraz do pogłębienia demokracji partycypacyjnej.

Artykuł 61 ust. 1 Prywatna inicjatywa gospodarcza może być swobodnie podejmowana w granicach określonych przez Konstytucję i ustawy, z uwzględnieniem interesu powszechnego.

Słowacja

Art. 55 1. Gospodarka Republiki Słowackiej jest oparta na zasadach społecznie i ekologicznie zorientowanej gospodarki rynkowej. 2. Republika Słowacka chroni i wspiera konkurencję gospodarczą. Szczegóły określa ustawa.

Słowenia

Zapewnia się swobodę inicjatywy gospodarczej. Ustawa określa zasady tworzenia organizacji gospodarczych. Nie można prowadzić działalności gospodarczej sprzecznej z dobrem publicznym. Zakazana jest nieuczciwa konkurencja i działalność, która wbrew prawu ogranicza konkurencję.

Szwecja

§ 17 Ograniczenia w prawie do prowadzenia działalności gospodarczej lub do wykonywania zawodu mogą zostać wprowadzone jedynie z uwagi na ochronę ważnego interesu publicznego, i w żadnym wypadku, wyłącznie w celu ekonomicznej ochrony określonych osób lub przedsiębiorstw.

Prawo Samów do hodowli reniferów regulowane jest odrębną ustawą.

Turcja

Artykuł 48 Każdemu zapewnia się wolność podejmowania pracy i zawierania umów w wybranej przez siebie dziedzinie. Zapewnia się swobodę działalności gospodarczej. Państwo podejmuje działania gwarantujące takie funkcjonowanie przedsiębiorstw prywatnych, aby odpowiadało ono potrzebom gospodarki narodowej i celom polityki socjalnej, zachowując warunki bezpieczeństwa i stabilności.

Węgry

Artykuł M 1. Gospodarka Węgier opiera się na pracy będącej źródłem wartości oraz na wolnej przedsiębiorczości.

2. Węgry zapewniają warunki uczciwej konkurencji gospodarczej. Węgry występują przeciwko monopolistycznym nadużyciom i bronią praw konsumentów.

Artykuł N 1. Węgry realizują zasadę zrównoważonej, przejrzystej i stabilnej gospodarki oraz polityki budżetowej. 2. Odpowiedzialność za realizację zasady określonej w ust. 1 spoczywa przede wszystkim na Zgromadzeniu Krajowym i Rządzie. 3. Trybunał Konstytucyjny, sądy, samorządy terytorialne oraz inne organy państwowe w trakcie wypełniania swych zadań zobowiązane są do przestrzegania zasady zawartej w ust. 1.

Włochy

Artykuł 41 Prywatna inicjatywa gospodarcza nie podlega ograniczeniom. Nie może być ona wykonywana w sprzeczności z zasadą użyteczności społecznej albo w sposób przynoszący szkodę bezpieczeństwu, wolności, godności ludzkiej. Ustawa określa programy i stosowne formy kontroli konieczne, by publiczna i prywatna działalność gospodarcza mogły być skoordynowane i ukierunkowane na osiągnięcie celów społecznych.

autor: Marek Hryniewicz

Specjalista w Biurze Interwencyjnej Pomocy Prawnej

Zespół do Spraw Analiz i Interwencji Prawnej

Kancelarii Prezydenta RP